

EXISTENCIALISMUS NA DIVADLE

Existencialismus

- filosofický a umělecký směr → vznikl po 1. světové válce v Německu
- inspirace:
  - **filosofie:** Nietzsche, Kierkegaard, Husserl, Heidegger
  - **próza:** Kafka, Dostojevskij
- rozšíření ve Francii ve 40. letech 20. století a po 2. světové válce
- v 50. a 60. letech → populární i módní filosofie X vedlo ke zjednodušení myšlenek

- vychází z filozofie člověka jako odcizeného jedince – z lat. *ex-sistere*, vystupovat, vycházet, vznikat
- podstatou osamělý **jedinec**, odtržený a izolovaný od **společnosti** (odcizení), vhléd do nitra
- úzkost z „nesmyslnosti“ lidské **existence** (vědomí nezbytné smrti)
- lidské **bytí** = vnucená svoboda, člověk = „odsouzen“ ke **smrti** (jediná svoboda tkví v možnosti zvolit si vlastní smrt), jako jediný tvor je si tohoto vědom
- pesimismus (jediná jistota je smrt)

teistický (křesťanský)

- filosofie: Karl Jaspers; drama: Gabriel Marcel; próza: Jan Čep

ateistický

- filosofie: Martin Heidegger; drama: J.-P. Sartre, A. Camus

Existencialismus a drama/divadlo

existenciální drama lze vnímat jako „předstupeň“ absurdního divadla – platí to ale jen částečně:

existencialistické drama

vesměs dodržuje klasickou stavbu

klade otázky a pak na ně odpovídá

X

X

absurdní drama

text i výstavbu dramatu destruuje

pokládá otázky, ale bez konkrétních odpovědí

společná → **témata lidské existence** = osamělost, „jistota“ smrti, pesimistický náhled na svět atd.

- představitelé zasáhli i divadlo → značná popularita

Jean-Paul Sartre (1905-1980)

Albert Camus (1913-1960)

Jean-Paul Sartre (1905-1980)

filozof a romanopisec, od roku 1943 píše dramata

- představitel *ateistického existencialismu* – 1943: *Bytí a nicota* = člověk je „svým vlastním svobodným projektem“, je „odsouzen k svobodě“, odpovídá za celé lidstvo
- ovlivněn dětstvím (upozorňuje na něj prostřednictvím hrdinů dramata) → *nenávidí dětství a vše, co z něj vzešlo* (bastardský komplex + vykořeněnost a odcizení)
- → pocit jedince, který nikam a k nikomu nepatří → v každé z jeho her
- spjat s událostmi ve Francii roku 1968
- 1964: Nobelova cena (odmítl ji)

Sartrovi hrdinové:

- bojují o své místo ve společnosti
- hledají smysl bytí a pocitu nepostradatelnosti → často volí přetvářku
- dramata ovlivněna antikou, osvícenstvím, Brechtem či Čechovem
- hry se odehrávají v minulosti i v přítomnosti → ale na historické realitě mu záleželo jen málo, spíše *modelové hry*

Jean-Paul Sartre - dramatická tvorba

- všechny hry ilustrují Sartrovo existencialistické hledisko
  - 1943: **Mouchy** (Les mouches) → počátek existencialistického divadla
  - 1944: **Za zavřenými dveřmi** (Huis-clos) (v češtině i **S vyloučením veřejnosti**, dodržení tří jednot)
  - 1946: **Počestná děvka** (La Putain respectueuse)
  - 1946: **Mrtví bez pohřbu** (Morts sans sépulture)
  - 1948: **Špinavé ruce** (Les Mains sales)
  - 1951: **Đábel a Pánbůh** (Le Diable et le Bon Dieu)
  - 1953: **Kean**
  - 1959: **Vězňové z Altony** (I sequestrati di Altona)

Mouchy (1943, Théâtre de la Cité, režie Charles Dullin)

Albert Camus (1913-1960)

- francouzský novinář, spisovatel, dramatik a filosof
- narozen v Alžírsku, kde vystudoval filosofii
- 1934-1938: člen Francouzské komunistické strany, působí jako novinář
- 1940: z Alžíru vyhoštěn → odchod do Paříže (protifašistický odboj)
- po válce: vystupuje proti francouzské koloniální politice v Alžírsku + věnuje se literatuře a filozofii
- člen skupiny Jeana-Paula Sartra, později ale rozchod (kritizuje komunistickou ideologii)
- 1957: laureátem Nobelovy ceny za literaturu

divadlo:

- Camus o divadle: „ *Je to jediné místo, kde člověk může najít nevinné štěstí.* “
- věnuje se mu již v Alžírsku: 1935: zakládá revoluční scénu *Théâtre du Travail* (**Divadlo pracujících**), později přejmenováno na *Théâtre de l'Équipe* (do 1939)
  - hrál milovníky, pak experimenty s kolektivní tvorbou a drammatizuje ruskou prózu
  - kolektivní duch divadla mu pomáhal překonávat samotu a tuberkulózu → na divadle ho fascinoval dialog, který mu umožňoval jasně vyjadřovat své myšlenky
- jeho dramatická díla vznikají až ve Francii

Albert Camus - dramatická tvorba

- dramatická produkce: vcelku malá
  - 1944: **Nedorozumění** (Le Malentendu)
  - 1938: **Caligula** (uvedena 1945)
  - 1948: **Stav obležení** (L'Etat de siège)
  - 1949: **Spravedlivý** (Les Justes)
  - + několika adaptací

typické:

- dramata mají tradiční formu → tvorba ve své době nebyla příliš úspěšná
- řeší podobné problémy jako jeho romány či filosofické eseje
- východisko: Mýtus o Sisyfovi a v něm diskutovaná „absurdita“ → **svět je iracionální**, poté ale **vytvořil řád v chaosu** (dramata: chaos utvořený ze sledu epizod spojených pouze atmosférou či tématem)
- rozvíjí smysl pro absurditu a iracionalitu lidského údělu pomocí logického, racionalistického uvažování
- *postoj herce*: ten na sobě v roli zakouší různé osudy, hraje hru ve hře, zkoumá smysl toho, co vlastně znamená hrát → jeho úkolem je diváka dokonale klamat
- Camus hovoří o třech osobách dramatu: světu, nás samých a absurditě (tvoří jednotu, pokud někdo scházel, jednota by se rozpadla)